

„IZ BEOGRADA SAM“ PRILOG PROUČAVANJU ETNIČKOG IDENTITETA SRBA U SLOVENIJI¹

JADRANKA ĐORĐEVIĆ CRNOBRNJA

O priseljavanju državljanov Srbije u Sloveniju lahko govorimo šele po letu 1991. Ena od njegovih značilnosti je prizadevanje priseljencev, da določijo svojo identiteto v razmerju s krajem ali pokrajino, ne pa z državo, iz katere so prišli. Prednost, ki jo dajejo krajevni ali pokrajinski identiteti, je povezana s potrebo po etnični mimikriji. Z analizo simbolov/označevalcev, ki so v rabi pri konstrukciji etnične identitete, so pojasnjeni razlogi in strategije prikrivanja etnične identitete pri drugem valu.

Ključne besede: Srbi, Slovenija, etnična identiteta, etnična mimikrija, samoidentifikacija, etnična kategorizacija.

Serbian immigration to Slovenia increased after 1991. An interesting feature of this immigration pattern is an attempt by the newcomers to determine their own identity according to a particular city, town, or a region, but not their country of origin. In this case, the emphasis on local or regional identity is engendered by a need for ethnic mimicry. Accordingly, this article presents and explains possible reasons and strategies for this hidden ethnic identification of the second wave of immigrants by analyzing the symbols and markers used in constructing an ethnic identity.

Keywords: Serbs, Slovenia, ethnic identity, ethnic mimicry, self-identification, ethnic categorization.

U radu se razmatra pitanje etničkog identiteta „drugog talasa“ doseljenika iz Srbije u Sloveniju. Ova migracija započela je devedesetih godina XX veka i traje sve do danas.² Ono što je čini drugačijom u odnosu na „prvi talas“ migracije na relaciji Srbija–Slovenija jeste to što je u pitanju iseljavanje u drugu državu. Naime, dobro je poznato da Slovenija 1991. godine postaje samostalna država i, samim tim, inostranstvo za građane Srbije. Sama ta činjenica implicira pitanje viza, boravišnih i radnih dozvola, ali i pitanje manjinskih prava i državljanstva. Od ništa manjeg značaja nije ni sledeća odlika drugog talasa – u pitanju je iseljavanje uglavnom visokostručno obrazovanih mladih ljudi, zbog čega ovu migraciju možemo da uvrstimo u okvire takozvane *human*

¹ Članak je rezultat rada na projektu *Srbi u Sloveniji i Slovenci u Srbiji. Etnološka istraživanja identiteta i pogled na stanje u struci*. i prilog projektu *Srbija između tradicionalizma i modernizacije – etnološko/antropološke studije kulturnih procesa* (br. 147020) koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije.

² Smatra se da je „prvi migracijski talas“ trajao od šezdesetih do osamdesetih godina XX veka. S obzirom na to, migraciju koja započinje devedesetih godina XX veka možemo da označimo kao „drugi migracijski talas“, koji se formira nakon Drugog svetskog rata. Podela na „prvi“ i „drugi“ talas migracije izvršena je na osnovu podataka zabeleženih u literaturi korišćenoj u ovom radu.

capital flight ili *brain drain* migracije.³ Uticaj obrazovnog nivoa doseljenika predstavlja jedan od faktora koji se pokazao značajnim za sagledavanje odlika drugog talasa migracije iz više razloga.⁴ Međutim, ovaj faktor se u radu dovodi u vezu pre svega sa strategijama očuvanja i ispoljavanja etničkog identiteta doseljenika. Ukoliko drugi talas migracije posmatramo u kontekstu političkih i društvenih zbivanja i promena koje su se odvijale osamdesetih i devedesetih godina XX veka u Sloveniji i Srbiji, onda možemo konstatovati da on, sem pomenutih, ima i neke druge osobenosti. Ovom prilikom biće izdvojene samo one koje su od suštinskog značaja za sagledavanje problema koji se razmatra u radu.

Istraživanju etničkog identiteta drugog talasa doseljenika pristupila sam sa namerom da sagledam i obrazložim percepciju etničkog identiteta, kao i strategije koje doseljenici koriste u cilju njegove (re)konstrukcije i očuvanja. U tu svrhu analizirani su osnovni markeri/simboli etničkog identiteta koje doseljenici koriste u javnom i privatnom diskursu.⁵ U vezi sa tim važno je istaći da se termin *etnički identitet* ovde koristi u skladu sa određenjem etničkog identiteta kao društvenog konstrukta koji se „proizvodi i reprodukuje tokom društvene interakcije“ (Dženkins 2001: 111) i koji zavisi kako od mikrokonteksta, tako i od makrokonteksta, pa je, samim tim, „situaciono promenljiv i podložan pregovaranju“ (Dženkins 2001: 89). Stoga je bilo neophodno sprovesti što detaljnije istraživanje, pri čemu nije zanemarena makrodruštvena struktura, kao ni činjenica da se simboli/markeri etničkog identiteta mogu (de)mobilisati i da su podložni promenama, pa i redefinisaju.⁶ Pri tom je važno imati u vidu i to da etnički identitet predstavlja koncept koji se sastoji od više nivoa etničke identifikacije.⁷ Za

³ U pitanju je društveni fenomen koji je poznat i prisutan širom sveta, a karakteriše ga iseljavanje visokostručnih kadrova i naučnika iz ekonomski slabije razvijenih zemalja (pre svega zemalja Trećeg sveta) u ekonomski dobro razvijene države, pre svega u Severnu Ameriku i Evropu (videti: Brain Drain, Definition(s) of, http://wfnetwork.bc.edu/glossary_entry.php?term; Brain Drain, http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain). O karakteristikama iseljavanja visokoškoloovanih pojedinaca i mladih naučnika iz Srbije u Njujork i London videti: ДИВЧАЦ 2010 (u štampi).

⁴ Tako se ispostavilo da doseljenici drugog talasa utiču na povećanje obrazovnog nivoa srpske zajednice u Sloveniji. Naime, obrazovni nivo Srba u Sloveniji bio je poprilično nizak, jer su doseljenici prvog talasa migracije uglavnom posedovali niži ili srednji stepen stručne sprema. Za drugi talas migracije karakteristično je i to da su visokoobrazovani ne samo muškarci, već i žene, dok su žene koje su se doseljavale u prvom talasu migracije bile većinom niže ili srednje stručno obrazovane (Komac 2003: 13).

⁵ Zbog ograničenog prostora za izlaganje, u radu se interpretira samo upotreba jezika i uloga prezimena, jer se pokazalo da problem etničkog identiteta nije moguće razmatrati bez poznavanja uloge pomenutih simbola/markera.

⁶ Teorijsku osnovu ove pretpostavke, odnosno pristupa izučavanju etničkog identiteta videti u: Преллић 1996: 101–121 i 2008.

⁷ U pitanju su etnička svest, odnosno svest o pripadnosti određenoj etniji, tj. etnička samoidentifikacija, etnički stavovi i etničko delovanje, odnosno uključivanje pojedinaca u zajednicu i društva, poznavanje i upotreba jezika i tome slično (videti: Phinney i Rotheram (ur.) 1987; Uba 1994; prema: Komac, Medvešek i Roter 2007: 101).

istraživanja etničkog identiteta drugog talasa doseljenika važno je posmatrati formiranje etničkog identiteta na objektivnom, subjektivnom i situacijskom nivou,⁸ međutim, u skladu sa predmetnim okvirom i ciljevima ovog istraživanja najprimernije je bilo posmatranje etničkog identiteta na subjektivnom i objektivnom nivou, uz analizu svih gore pomenutih nivoa etničke identifikacije.

Istraživanje drugog talasa migracije iz Srbije u Sloveniju predstavlja nedovoljno izučavan problem, kako u okviru domaće tako i u okviru inostrane etnologije i antropologije.⁹ Pri tom, (re)konstrukcija i očuvanje etničkog identiteta doseljenika drugog talasa još uvek predstavlja aktuelan i, s obzirom na period koji je prošao od vremena njihovog doseljenja do danas, nedavno započet proces. Stoga možemo pratiti tokove njegovog daljeg kretanja, kao i promene koje se u okviru tog procesa dešavaju, zbog čega se ova vrsta istraživanja razlikuje od istraživanja etničkog identiteta prvog talasa doseljenika.

Istraživanje pomenute problematike podrazumevalo je upotrebu relevantne inostrane i domaće etnološke, antropološke i sociološke literature, kao i pisanih izvora, ali i obavljanje terenskog istraživanja.¹⁰

Period od devedesetih godina XX veka do danas predstavlja vremenski okvir istraživanja. Na izbor pomenutog perioda istraživanja uticalo je više faktora, pre svega to što je u pitanju socijalno vreme koje – sudeći na osnovu političke, ekonomske i socijalne situacije u državama emigracije i imigracije – karakterišu dijametralno suprotni procesi.¹¹ Podsećanja radi, Slovenija nakon 1991. godine postaje samostalna

⁸ Ukoliko pođemo od toga da se etnički identitet formira na tri pomenuta nivoa, onda *objektivan nivo* podrazumeva etnički identitet stečen rođenjem, *subjektivan nivo* podrazumeva razvoj etničkog identiteta u procesu socijalizacije, kada pojedinac postaje ne samo nosilac, već i kreator svog etničkog identiteta. S obzirom na to da pojedinac poseduje različite identitete i, u zavisnosti od situacije, stavlja u prvi plan jedan ili drugi, ili više njih istovremeno, možemo govoriti i o *situacijskom nivou* oblikovanja etničkog identiteta (Komac, Medvešek i Roter 2007: 100).

⁹ Naime, uglavnom je izučavan prvi emigracijski talas koji se formirao nakon Drugog svetskog rata. U istraživanjima srpske etničke zajednice u Sloveniji uveliko prednjače slovenački sociolozi, politikozi, geografi, kao i pedagozi, dok su se srpskom dijasporom u Sloveniji ponajmanje bavili etnolozi i antropolozi, kako oni iz Srbije tako i oni iz Slovenije, o čemu svedoči i literatura koju koristim u radu.

¹⁰ Na terenu sam boravila u junu 2007. godine, i to u Ljubljani. Empirijska građa na kojoj se bazira ovaj rad sakupljena je putem dubinskog intervjua sa ispitanicima koji su emigrirali iz Srbije u Ljubljanu nakon 1991. godine. Godina, država emigracije i etničko poreklo, kao i mesto imigracije, predstavljali su osnovne parametre koji su uzeti u obzir prilikom određivanja uzorka. Svi ostali parametri, poput pola, starosti, bračnog stanja, obrazovnog profila ili profesije, nisu uticali na izbor uzorka. Pokazalo se da su moji sagovornici bili uglavnom muškarci i žene starosti između 30 i 45 godina. Prema mojim zapažanjima – doseljavala se uglavnom muška populacija – devojke i žene migrirale su uglavnom zato što im se bračni partner zaposlio u Ljubljani, premda ima i onih koje su se doselile da bi pohađale master ili doktorske studije, s tim da su neke od njih i nakon toga ostale da žive i rade u Ljubljani. Pri tom su svi ispitanici fakultetski obrazovani i doselili su se u Ljubljanu tokom 1999. godine ili kasnije, osim jedne ispitanice koja se doselila 1991. godine.

¹¹ Izraz *socijalno vreme* koristim u značenju u kojem ga je formulisao i koristio B. Brumen u studiji *Sv. Peter in njegovi časi, Socialni spomini, časi in identitete v istrski vasi Sv. Peter*, jer ukazuje na korelaciju između društvenog konteksta i vremena u kojem se pojave i procesi zbivaju (Brumen 2000: 7).

država i nastoji da ispuni sve uslove koji su neophodni za članstvo u EU, čija punopravna članica postaje 2004. godine. Srbija se u tom istom socijalnom vremenu suočava sa političkom, ekonomskom i socijalnom krizom, ratovima i blokadama, kao i sa bombardovanjem. Posledice tih zbivanja bile su višestruke i mogu se posmatrati na više nivoa i objašnjavati iz više aspekata.¹² U ovom radu sagledane su iz aspekta pojedinca i u kontekstu njihovog uticaja na formiranje političke i ekonomske stabilnosti u državi, odnosno na formiranje takve društvene atmosfere koja, između ostalog, podrazumeva jednake mogućnosti svih građana za zaposlenje u struci, za ostvarenje neolokalnog modela stanovanja, posedovanje vlastitog stana i tome slično. Ukratko, reč je o uticaju onih faktora za koje se pretpostavlja da mogu inicirati *human capital flight* emigraciju.¹³

Ljubljana je izabrana za prostorni okvir istraživanja najpre zato što ima visok postotak doseljenika iz republika bivše SFRJ i jer jedna trećina svih Srba u Sloveniji živi upravo u Ljubljani (Komac 2003: 15; Komac, Medvešek i Roter 2007: 54). Treba imati u vidu i to da je u pitanju glavni grad Slovenije, što je, svakako, sudeći prema trenutno raspoloživoj empirijskoj građi, razlog najčešćeg doseljavanja migranata drugog talasa upravo u Ljubljani.

*

Ispostavilo se da 2000. godina predstavlja prekretnicu u doseljavanju građana Srbije u Sloveniju.¹⁴ Od te godine naročito se intenziviraju doseljavanja visokostručnih kadrova iz Srbije u Sloveniju.¹⁵ Istraživanje je takođe pokazalo da je i kod drugog ta-

¹² O uticaju političke situacije devedesetih godina XX veka na restrukturiranje etničkog identiteta građana Srbije videti: МАЛЕШЕВИЋ 2005: 135–151; Radović 2009.

¹³ Da pomenute pretpostavke nisu neosnovane kada je u pitanju emigracija iz Srbije u inostranstvo, pokazuje i istraživanje Z. Divac (Дивац 2010, u štampi).

¹⁴ Sudeći prema trenutno raspoloživoj empirijskoj građi, migracije građana Srbije u Sloveniju od 1991. do 2000. godine takoreći nije bilo. Iznimku predstavljaju oni pojedinci koji su se doselili tokom 1999. godine, odnosno „za vreme bombardovanja“, kako navode ispitanici. Treba istaći da postoji razlika u razlogu doseljavanja između onih pojedinaca koji su migrirali pre ili tokom 1999. i onih koji su se doselili 2000. ili kasnije. Naime, ispostavilo se da su pojedinci koji su migrirali 1999. to učinili prvenstveno iz bezbednosnih razloga. Oni su se doselili kod nekog rođaka ili prijatelja (izuzev jedne ispitanice koja se doselila 1991. godine sa namerom da sklopi brak sa Slovencem sa kojim je bila tada u vezi). Za razliku od njih, pojedinci koji su migrirali u Ljubljani 2000. ili kasnije kao razloge naveli su zaposlenje ili dobijanje stipendije za pohađanje master ili doktorskih studija.

¹⁵ Obrazovni nivo ovde nije uzet kao važan parametar pri određivanju strukture uzorka. Međutim, ispostavilo se da svi ispitanici pripadaju visokoobrazovanom stručnom kadru, kao i to da obrazovni nivo predstavlja značajan momenat za same doseljenike, budući da im je obrazovni profil omogućio dobijanje državljanstva Republike Slovenije, odnosno regulisanje formalno-pravnog statusa. Doseljenici sa kojima sam razgovarala, a koji imaju državljanstvo, ističu da su državljanstvo stekli u procesu naturalizacije i to stoga što „koriste državi zbog naučnih, privrednih, kulturnih, nacionalnih ili ovima sličnih razloga“ (Zakon o državljanstvu RS, član 13). Pitanje državljanstva značajno je za

lasa doseljenika u pitanju ekonomska migracija – na migraciju ih je navela politička i ekonomska situacija u Srbiji, a u Sloveniju su se doselili zbog zaposlenja.¹⁶ Ispitanici ujedno navode da su Sloveniju, odnosno Ljubljano, izabrali zato što je u pitanju glavni grad države čija politička i ekonomska situacija pruža pojedincu izvesnu materijalnu i socijalnu sigurnost. Pri tom, u pitanju je grad koji nije daleko od države emigracije, te stoga mogu „da putuju kući“ češće nego što bi mogli da su migrirali u neku drugu, udaljeniju državu Evrope, navode ispitanici. Ujedno smatraju da su Srbija i Slovenija u kulturološkom pogledu bliže jedna drugoj nego što je to slučaj sa Srbijom i Austrijom ili Nemačkom, i da se zbog toga u Sloveniji „ne osećaju pravim gastarbajterom“. Stoga su pretpostavili će u takvoj kulturnoj sredini brže i lakše da se izbore sa problemima koje nosi sa sobom život u emigraciji.

Ukoliko se osvrnemo na socijalnu strukturu ispitanika zapazićemo da im mesečna primanja omogućavaju da „pristojno žive“, kako sami kažu. Osim toga, neki od njih poseduju firmu i/ili stan. Na osnovu toga može se doći do zaključka da im nisu „zastvorene mogućnosti života koje se pružaju u okviru materijalne, kulturne i simboličke sfere“ (Razpotnik 2004: 46). Pokazalo se da percepcija života u emigraciji zavisi upravo od pomenutog, odnosno od „ljudskog, socijalnog i finansijskog kapitala kojeg pojedini imigranti poseduju“ (ibidem). Naime, ispitanici navode da njihovoj percepciji života u Sloveniji uveliko doprinosi ekonomska samostalnost, odnosno to što su ekonomski dobro situirani. Zbog toga se i pošlo od pretpostavke da bez poznavanja materijalne i socijalne komponente života u emigraciji nije moguće sveobuhvatnije posmatrati i objasniti pitanje etničkog identiteta doseljenika. Ukoliko uticaj navedenih faktora posmatramo u kontekstu očuvanja i prikrivanja etničkog identiteta, zaključićemo da su doseljenicima na raspolaganju svi sadržaji koji se nude na materijalnom, kulturnom i simboličkom nivou. Stoga se može pretpostavi da nema potrebe za prikrivanjem etničkog identiteta.¹⁷ Međutim, situacija zatečena na terenu pokazuje da doseljenici, uprkos toga da poseduju materijalni i socijalni kapital, imaju potrebu za etničkom mimikri-

sagledavanje etničkog identiteta doseljenika, ali s obzirom na to da je u pitanju složena problematika koja prevazilazi okvire ovog rada, biće razmotrena nekom drugom prilikom. O vezi između državljanstva i etničkog, kao i nacionalnog identiteta Srba u Sloveniji videti: Hafner - Fink 2005: 523–551.

¹⁶ Svi ispitanici koji su migrirali u Ljubljano zbog zaposlenja imali su zagarantovano radno mesto, platu i stan, odnosno, redosled je unekoliko drugačiji u odnosu na one migrante koji su se najpre doselili, pa potom tražili zaposlenje. Ta činjenica bila je ključna prilikom donošenja odluke o mestu migracije, ističu ispitanici, jer da nisu imali zagarantovano radno mesto, ne bi se ni doselili u Ljubljano, odnosno Sloveniju.

¹⁷ U inostranoj i domaćoj etnološkoj, antropološkoj i sociološkoj literaturi nailazimo na objašnjenja različitih primera etničke mimikrije. Međutim, pomenuti pojam nije jasno definisan – ne postoji određena definicija modela prema kome bi istraživači mogli da se orijentišu, odnosno da analiziraju u kom se stepenu etnička mimikrija javlja u određenju situaciji, niti da odrede nivo etničke identifikacije na kojem se ona odvija. Stoga sam se prilikom izvođenja zaključaka oslanjala u prvom redu na samu empirijsku građu, ali sam građu samo delimično mogla da uporedim (i na taj način proverim) sa postavkama koje postoje u relevantnoj literaturi.

jom. To i nije nelogično, ukoliko imamo u vidu da uticaj pomenutih faktora ne inicira javljanje etničke mimikrije u toj meri u kojoj je iniciraju neki drugi faktori. Navedena konstatacija zahteva eksplikaciju i obrazloženje situacije zatečene na terenu. Stoga se u nastavku rada izvodi analiza i interpretacija empirijske građe sa namerom da se ukaže na razloge koji iniciraju pojavu etničke mimikrije, kao i da se objasne strategije koje doseljenici koriste u cilju prikrivanja svog etničkog identiteta. Etnički identitet drugog talasa doseljenika s razlogom se posmatra kroz prizmu etničke mimikrije. Naime, pomenuta pojava pokazala se pogodnom za analizu etničkog identiteta doseljenika iz više razloga, ali pre svega zbog toga jer aktualizuje pitanje odnosa između unutrašnje grupne identifikacije i društvene kategorizacije.¹⁸ Istraživanje pokazuje da je sagledavanje odnosa između unutrašnje grupne identifikacije i društvene kategorizacije od suštinskog značaja za razumevanje ovog problema.

* *

Sudeći prema empirijskoj građi – potreba za prikrivanjem etničkog identiteta javlja se na samom početku života u emigraciji i to u onim situacijama koje su sa stanovišta samih doseljenika bile kritične. To znači da su prilikom uspostavljanja komunikacije sa Slovencima, bilo da je u pitanju formalna ili neformalna mreža odnosa – isticali da su iz Beograda ili Vojvodine, a ujedno su izbegavali da pominju državu iz koje dolaze. To su činili čak i oni ispitanici koji su rođeni u nekom od gradova u Srbiji, ali su studirali u Beogradu, pa su smatrali da je opravdano reći da su iz Beograda. Pojedinci su u tom slučaju pretpostavljali da sagovornici ne znaju gde su Šabac, Požarevac, Niš ili drugi gradovi u Srbiji, pa da je zbog toga bolje da kažu da su iz Beograda, nego objašnjavati odakle tačno dolaze. Što, donekle, i nije logično, jer je Slovencima ipak poznato da je Beograd glavni grad Srbije, te se na taj način teško može prikriti država iz koje dolaze. Međutim, doseljenici su donekle uspevali u tom nastojanju, jer, kako navode – Slovenci smatraju pomenuti grad multietničkom sredinom, tako da pominjanje Beograda izaziva pozitivne emotivne reakcije kod sagovornika. Ujedno su pretpostavili da pominjanje Srbije u bilo kom kontekstu može da izazove odbojnost i netrpeljivost kod sagovornika ili neku drugu vrstu neprijatnosti i da na taj način oteža dalju komunikaciju i uspostavljanje mreže prijateljskih i poslovnih, kao i drugih vrsta socijalnih odnosa. Pokazalo se da je doseljenike na etničku mimikriju navela etiketa koju je Srbija stekla u spoljnoj politici devedesetih godina XX veka, usled vladavine režima S. Miloševića.¹⁹

¹⁸ Pomenute termine preuzimam i koristim u onom značenju koje je odredio R. Dženkins. On pod terminom *unutrašnja grupna identifikacija* podrazumeva određivanje sopstvenog identiteta, a pod *društvenom kategorizacijom* – koja u ovom slučaju podrazumeva *neformalnu etničku kategorizaciju* (Dženkins 2001: 113) – podrazumeva određivanje etničkog identiteta pojedinca od strane drugih.

¹⁹ Isticanje regionalne i lokalne pripadnosti kod doseljenika drugog talasa ima veze sa potrebom za etničkom mimikrijom, ali to, naravno, ne znači da kod svih ispitanika dolazi do isticanja regionalnog i lokalnog identiteta uvek i samo zbog potrebe za prikrivanjem etničkog identiteta. Drugim rečima,

Oni se nisu opredelili za prikrivanje etničkog i za ispoljavanje lokalnog i regionalnog identiteta zbog toga što bi ih pripadnici većinske zajednice diskriminirali, kao što je to slučaj u većini primera kod kojih autori konstatuju ovu pojavu (v. Stanovčić, ur. 2008). Premda ispitanici navode da imaju poneko negativno iskustvo (u pitanju su netolerancija, netrpeljivost i odbojnost), obično dodaju i da su se neprijatne situacije javljale sporadično, i to u komunikaciji koja se odvijala na javnom prostoru (ulica, prodavnica, pošta i sl.). Sledi da oblici diskriminacije sa kojima su se susretali nisu bili toliko intenzivni da bi ih naveli na etničku mimikriju.²⁰ U tom pogledu uočavaju se razlike između ispitanika po pitanju nastojanja da prikriju svoj etnički identitet. Naime, ispostavilo se da je etnička mimikrija bila izraženija kod onih pojedinaca koji su se doselili u Ljubljano 1999. ili neposredno nakon te godine. Ukoliko navedenu konstataciju sagledamo u kontekstu političkog angažmana koji je Srbija imala krajem devedesetih, uočićemo da veza između političke situacije u zemlji emigracije i potrebe doseljenika da prikriju etnički identitet nije nelogična. Sledi da identitetske strategije „korespondiraju sa aktuelnim društvenim i političkim trenutkom u kome se nalazi državna zajednica kojoj pripadaju“ (Kpeλ 2006: 329).

Ispostavilo se takođe da etnička mimikrija doseljenicima nije predstavljala „strategiju očuvanja etničkog identiteta“ (ibid: 327). To, naravno, ne znači da doseljenici nisu koristili etničku mimikriju i u cilju očuvanja svog etničkog identiteta, ali joj nisu pribegavali u prvom redu sa tom namerom. Do tog zaključka može se doći i na osnovu toga što prikrivanje etničkog identiteta nije impliciralo prikrivanje ostalih simbola/markera koji predstavljaju važne elemente etničkog identiteta (jezik, ime i prezime, religijska pripadnost). Sledi da je etnička mimikrija kojoj su pribegavali doseljenici drugog talasa bila samo delimična. To je donekle i razumljivo ukoliko imamo u vidu da doseljenici nisu mogli u potpunosti da prikriju svoj etnički identitet, čega su i sami bili svesni, zbog markera po kojima ih drugi, tj. Slovenci, kategorizuju kao Srbe. U pitanju su jezik i prezime.

Poznato je da jezik predstavlja „svakodnevni kontekst zajedničke kulture“ (Dženkins 2001: 286), a ispostavilo se da predstavlja i „jedan od jačih indikatora etničkog identiteta“ (Komac, Medvešek i Roter 2007: 210), te se stoga javlja kao veoma važan element u konstrukciji etničkog identiteta, kako kod doseljenika, tako i kod većinske

pokazalo se da je politička situacija u zemlji emigracije ustvari intenzivirala potrebu za isticanjem lokalnog i regionalnog identiteta, i to naročito kod onih doseljenika koji su prilikom samoidentifikacije inače stavljali u prvi plan lokalni ili regionalni, a ne etnički identitet. U tom pogledu možemo konstatovati da etnička mimikrija drugog talasa doseljenika ima veze i sa samom percepcijom etničkog identiteta, a u radu nastojim da pokažem načine na koji ona utiče na konstrukciju i očuvanje, kao i ispoljavanje etničkog identiteta pojedinca u emigraciji.

²⁰ Slični su i rezultati istraživanja etničke heterogenosti u Mestnoj občini Ljubljana (MOL), koji su jednim delom interpretirani u studiji „*Pa mi vi povejte kaj sem!!!!*“ (Komac, Medvešek i Roter 2007). Naime, konstatovano je da se mali postotak anketiranih (7%) često našao u situaciji kada je pozeleo da prikrije svoj etnički identitet, a da je poprilično visok postotak (45,1%) onih koji su se samo ponekad našli u situaciji kada su pozeleli da prikriju svoj etnički identitet (ibid: 135–136).

etnijske. Doseljenici su ubrzo nakon svog dolaska u Ljubljano shvatili da „poznavanje jezika većinske etnije ima medijacijsku i moderatorsku ulogu u pojedinačnoj identifikaciji i procesima prilagođavanja“ (Razpotnik 2004: 44),²¹ a da se upotreba srpskog jezika na javnim mestima neretko definiše kao nepoštovanje slovenačkog jezika.²² Doseljenici su stoga nastojali da nauče slovenački, odnosno da ga nauče onoliko koliko je neophodno za sporazumevanje sa većinskom etničkom grupom na slovenačkom, kako u komunikaciji sa većinskom etničkom grupom ne bi koristili srpski. Međutim, doseljenici naglašavaju da je nemoguće naučiti slovenački brzo i tako dobro da te pojedinci kojima je slovenački maternji ne „otkriju“ i nakon osam godina života u emigraciji. Osim toga, tu su i ostali markeri etničkog identiteta koje nije bilo moguće sakriti – u pitanju je, pre svega, prezime.

Sledi da doseljenici svoj etnički identitet nisu mogli da prikriju u potpunosti, naročito ne na početku života u emigraciji, kada je potreba za etničkom mimikrijom bila najizraženija.

Ukoliko uočeno prikrivanje etničkog identiteta doseljenika posmatramo u okviru koncepta etničke identifikacije, videćemo da je do etničke mimikrije dolazilo na nivou etničkih stavova i u okviru etničkog delovanja. A ukoliko etnički identitet posmatramo kao odnos između unutrašnje grupne identifikacije i neformalne etničke kategorizacije, onda možemo kazati da do etničke mimikrije dolazi u okviru unutrašnje grupne identifikacije. Pri tom se ima u vidu da između unutrašnjih i spoljašnjih procesa identifikacije, uprkos isprepletenosti, postoje razlike. U tom pogledu može se konstatovati razlika između onoga šta doseljenici „misle kada se odrede kao to što jesu“ i onoga šta misle pripadnici većinske etnije kada doseljenike „određuju karakterističnim etnonimom“ (Жикић 1998: 135).²³ Naime, ispostavilo se da većinsko stanovništvo određuje etnički identitet doseljenika prema državi i regionu, a ne prema mestu iz kojeg doseljenici dolaze.²⁴ Tako Slovenci sve one koji su doseljeni iz bivših republika nekadašnje

²¹ Koliko je Slovencima važno da doseljenici znaju slovenački jezik pokazuju i rezultati istraživanja koje je sprovedeno u okviru projekta „Percepcije slovenske integracijske politike“ (Hafner - Fink 2005: 423–451). Naime, ispostavilo se da su pripadnici slovenačke etnije prilikom izbora ponuđenih odgovora kojima se ocenjuje značaj dimenzija za određivanje pripadnosti slovenačkoj naciji stavljali na prvo mesto znanje slovenačkog jezika, a tu istu dimenziju su stavljali na prvo mesto i doseljenici iz republika bivše SFRJ (ibid: 430).

²² U prilog ovome idu i rezultati istraživanja koja su obavljena u okviru projekata PSIP i PSIP_MOL. Autori navode da je „poznavanje slovenačkog neophodno za uspešnu integraciju doseljenika u slovenačko društvo“ (Komac, Medvešek i Roter 2007: 211, 212, 213). Na drugom mestu se ističe da „upotreba neslovenačkog jezika u javnosti, naročito u okviru institucija, nije poželjna; čak što više pripadnici većinske populacije upotrebu neslovenačkog jezika prepoznaju kao omalovažavanje slovenačkog jezika“ (Komac 2003: 21).

²³ Navedeno nas upućuje na neophodnost posmatranja etničkog identiteta kao odnosa između etničke askripcije i etničke deskripcije. U vezi sa tim videti: Жикић 1998: 135–138.

²⁴ O neformalnoj etničkoj kategorizaciji doseljenika sudim na osnovu iskaza mojih sagovornika. Pri tom sam svesna da je za sagledavanje etničkog identiteta doseljenika podjednako važno da se uzmu u

Jugoslavije smatraju „Neslovencima“.²⁵ U ovom slučaju to znači da je svedjedno kako pojedinac sebe samoidentifikuje i predstavlja, jer njega pripadnici slovenačke etničke zajednice kategorizuju kao Srbina i to u prvom redu zbog prezimena koje završava na *-ić*, navode ispitanici. I u tom pogledu nema razlike između Beograda, Vojvodine ili ostatka Srbije.

Navedeno smatram posledicom toga što se neformalna etnička kategorizacija vrši pomoću određenih parametara koji su društveno konstruisani i to tako da se pojedinac određuje etnička pripadnost mimo njegove volje, odnosno nezavisno od pojedinčevog subjektivnog doživljaja sopstvenog etničkog identiteta.²⁶ To ujedno znači da, želeli mi to ili ne, identifikovali se mi sa nekom etničkom zajednicom ili ne, drugi će nas kategorizovati onako kako im objektivni parametri to nalažu.²⁷ Pokazalo se da bi doseljenici voleli da Slovenci umeju da prepoznaju razlike između Srba, odnosno da prilikom društvene kategorizacije imaju u vidu da između doseljenika postoje izvesne razlike s obzirom na njihov kulturni identitet.²⁸ To znači da podržavaju stav da bi „U daljoj – simboličkoj – konstrukciji etničke grupe etnička deskripcija pojedinačne osobe“ trebalo da zavisi „od njenih kulturnih preferencija i odgovarajuće komunikacije“ (Жикић 1998: 137).

To nas vraća na prethodno rečeno – doseljenici svoj etnički identitet mogu da prikriju samo delimično, jer se pri neformalnoj etničkoj kategorizaciji koriste markeri kao što su jezik i prezime. Pri tom su ostali markeri/simboli etničkog identiteta manje važni. Osim toga, Slovincima nisu poznati markeri/simboli prema kojima bi doseljenike mogli da kategorizuju u skladu sa njihovim lokalnim ili regionalnim identitetom. Koliko ime i prezime predstavljaju značajan i jak marker govori i podatak da nevezano

obzir i etnički stavovi pripadnika većinske etnije. S obzirom na to da prilikom terenskog istraživanja nisam bila u mogućnosti da obavim razgovore i sa pripadnicima većinske etničke grupe, koristim izvore drugog reda, odnosno radove u kojima su prezentovani rezultati istraživanja javnog mnjenja o stavu pripadnika većinske etničke grupe prema „Neslovenacima“ (videti: Velikonja 2002; Komac 2003; Razpotnik 2004; Komac, Medvešek i Roter 2007).

²⁵ Pomenuti izraz se pojavio i raširio u Sloveniji devedesetih godina XX veka, a koristi se za sve doseljenika sa prostora bivše SFRJ (Velikonja 2002: 80).

²⁶ Što se prezimena tiče, tu se, naravno, pretpostavlja da većina doseljenika ima prezime koje završava na *-ić*, što, svakako, ne isključuje mogućnost da neko ko je iz Srbije nema prezime na *-ić*. Ali upravo se na ovom primeru najbolje uočava kako deluje, odnosno po kojim se principima vrši etnička kategorizacija i na kakvoj osnovi se baziraju njeni parametri.

²⁷ U tom pogledu postavlja se pitanje razlike između srpske i slovenačke abecede. Naime, Slovenci koriste latinično pismo koje ne poznaje neke grafeme srpske abecede, kao što su, recimo, *ć, đ, dž*. Navedenu razliku i upotrebu srpske abecede bilo bi, svakako, potrebno analizirati u kontekstu prikrivanja etničkog identiteta doseljenika iz Srbije u Sloveniju. Međutim, pomenuti problem zahteva unekoliko drugačiji pristup od onog koji je primenjen u ovom radu, stoga ostaje da se razmotri u nekom od sledećih priloga.

²⁸ Stoga se može govoriti o razlici između etničkog i kulturnog identiteta. Koliko je značajno imati u vidu ovu vrstu razlike prilikom razmatranja etničkog identiteta svedoči i rad B. Žikića „O razlici između etničkog i kulturnog identiteta Mađara u istočnoj Bačkoj“ (Жикић 1998: 133–144).

za to što pojedinac živi blizu deset godina u Ljubljani, ima slovenačko državljanstvo i govori slovenački – ostaje za većinu većinskog stanovništva “Neslovenac”.²⁹ Ispitanici ističu da ih na to da su Srbi, odnosno da nisu Slovenci, podsećaju drugi. Doseljenici ujedno smatraju da nije problem samo u tome što njih kategorizuju prema prezimenu, već to što su i njihova deca „obeležena“ zbog prezimena. Uprkos tome, rezultati ovog istraživanja pokazuju da doseljenici nemaju nameru da menjaju prezime i da na taj način prikriju svoj etnički identitet.³⁰ Sledi da prezime predstavlja osnov identiteta pojedinca, odnosno primaran marker etničkog identiteta koji je ujedno najmanje podložan menjanju. Drugim rečima, promene u ostalim segmentima i na ostalim nivoima etničkog identiteta ne iniciraju obavezno i uvek demobilisanje pomenutog markera.

Etnička mimikrija javlja se uglavnom u prvoj godini života u emigraciji, međutim, važno je istaći da potreba za prikrivanjem etničkog identiteta vremenom slabi, odnosno postaje manje izražena, ali ne nestaje u potpunosti. Ona se povremeno javlja kod ispitanika i nakon osam ili deset godina života u emigraciji, i onda kada doseljenici imaju regulisan formalno-pravni status (imaju slovenačko državljanstvo), poseduju vlastitu firmu i/ili stan, afirmisani su u struci i tome slično. Međutim, etnička mimikrija u ovom slučaju nije posledica promena nastalih na subjektivnom nivou etničkog identiteta, odnosno u okviru samoidentifikacije, niti je uzrokovana određenim oblicima diskriminacije od strane većinske etnije. Premda to ne znači da potreba za prikrivanjem etničkog identiteta i u tom periodu, tj. nakon adaptacije, ne može da bude inicirana netrpeljivošću, odbojnošću ili nečim sličnim. Ali sudeći prema onome šta doseljenici govore – takvi se oblici diskriminacije nakon osam ili deset godina života u Sloveniji doživljavaju kao neka vrsta neminovnosti, odnosno ne izazivaju kod pojedinca onu vrstu emocija koja implicira potrebu za etničkom mimikrijom. Tako se ispostavlja da potrebu za prikrivanjem etničkog identiteta zapravo iniciraju postupci pojedinih doseljenika koji pripadaju pojedinčevoj etničkoj zajednici u emigraciji.

U pitanju su razlike u načinu na koji doseljenici ispoljavaju i čuvaju svoj etnički identitet. Tu je reč upravo o razlikama koje se mogu javiti u percepciji etničkog identiteta i kulturnim preferencijama između doseljenika. Naime, ispitanici smatraju da način na koji pojedini pripadnici prvog talasa doseljenika ili njihovi potomci iskazuju

²⁹ Ovako formulisana rečenica navodi na pomisao da svi Slovenci dele isto mišljenje, odnosno da u okviru neformalne etničke kategorizacije ne postoje razlike u pogledu određivanja etničkog identiteta doseljenika. Nesumnjivo da između pripadnika većinske etničke zajednice postoje razlike u pogledu etničkih stavova o doseljenicima iz Srbije, ali ih je – sudeći po iskazima mojih sagovornika – moguće uočiti u okviru neformalne mreže socijalnih odnosa. Za potpunije obrazloženje etničkih stavova Slovenaca o doseljenicima sa prostora nekadašnje SFRJ videti: Komac, Medvešek i Roter 2007; Hafner - Fink 2005: 423–451.

³⁰ Do sličnih zapažanja došli su i autori studije “*Pa mi vi povejte, kaj sem!!!!*” (Komac, Medvešek i Roter 2007). Ispostavilo se da je mali procenat (3%) imigranata promenio ime i prezime, misleći da će na taj način izbeći odbojnost i netrpeljivost Slovenaca (ibid 2007: 135). Ovde je važno istaći da su pomenutom studijom obuhvaćeni uglavnom doseljenici koji su imigrirali u Sloveniju sedamdesetih i osamdesetih godina XX veka.

svoju etničku pripadnost nije prihvatljiv i primeren,³¹ jer, između ostalog, doprinosi održavanju stereotipija koje Slovenci ima o doseljenicima sa prostora bivše Jugoslavije.³² Doseljenici drugog talasa ujedno smatraju da usled javnih nastupa dolazi do „izmišljanja tradicije“ i „folklorizacije identiteta“.³³ U pitanju je, zapravo, potreba da se etnički identitet i poreklo ispoljavaju u javnom diskursu, ali tako što se uzimaju u obzir samo oni elementi kulture koji se smatraju autentično srpskim, a to dovodi do „izmišljanja tradicije“ i „folklorizacije identiteta“, kako ovaj proces označavaju ispitanici. Međutim, ispoljavanje etničke pripadnosti na pomenute načine nije karakteristično samo za pojedince, odnosno nije prisutno samo na individualnom nivou, već se ispoljava i na kolektivnom nivou u okviru društava. Dobar primer za to je, prema mišljenju ispitanika, „Društvo srpska zajednica – Društvo srbska skupnost“.³⁴ Doseljenici drugog talasa zbog svega navedenog ne žele da se identifikuju sa elementima „balkanske kulture“ (Velikonja 2002), jer se sa njom, kako kažu, nisu identifikovali ni *kod kuće*. Zbog toga i ne učestvuju u radu pomenute zajednice/društva i reprezentaciji etničkog identiteta na pomenute načine.³⁵ Njima, kako kažu – nije potrebno društvo da bi očuvali svoj etnički identitet, a ovakav stav može se posmatrati kao posledica toga što se „potrebe pripadnika novih etničkih manjina u sferi kulture razlikuju u nekim sadržajima od onoga šta im nudi lokalna (nacionalna) zajednica, kao i postojeća kulturna društva“ (Komac, Medvešek i Roter 2007: 238),³⁶ ali i kao posledica negativne konotacije koju „balkanska kultura“ ima u sredini u kojoj se javlja (Velikonja 2002: 80–86).

Uprkos tome, nije došlo do promena subjektivnog doživljaja sopstvenog etničkog identiteta, odnosno doseljenici nemaju potrebu za prikrivanjem svoje etničke pripadnosti zbog toga što je došlo do promena na nivou samoidentifikacije, već zato što im neformalna etnička kategorizacija može doneti izvesne neprijatnosti. Naime,

³¹ Misli se na pojedince i grupe koji iskazuju svoj etnički identitet tako što se, na primer, voze gradskim ulicama u automobilima spuštenih prozora, slušajući pri tom glasno muziku *Grand produkcije*, pokazujući tri prsta i tome slično.

³² Ovu konstataciju smatram značajnom stoga jer pokazuje kako se neformalna etnička kategorizacija zasniva i vrši u skladu sa društveno konstruisanim kategorijama, koje nisu uvek samo objektivne, već sadrže i primesu subjektivnog doživljaja etničkog identiteta onih koje kategorizujemo.

³³ U obrazloženju navode primer proslavljanja verskih praznika poput Božića i Uskrsa u okviru crkvene porte Pravoslavne crkve u Ljubljani, što podrazumeva, između ostalog, igranje kola i pevanje pesama koje nisu crkvenog sadržaja.

³⁴ Pomenuto društvo nije jedina srpska kulturna zajednica koja deluje u Sloveniji, ali je najstarija i pri tom jedino društvo ovog tipa koje je 2006. godine dobilo status društva od javnog interesa. O aktivnostima pomenutog društva videti: <http://www.srbska-skupnost.si> i članak M. Pavlović u ovoj publikaciji.

³⁵ Do sličnih zaključaka se došlo i u okviru projekta PSIP_MOL. Naime, samo 5% anketiranih Srba je odgovorilo da su aktivni članovi društava pomenutog tipa (Komac, Medvešek i Roter 2007: 194, 197).

³⁶ M. Pavlović je proučavajući etnički identitet Srba u Temišvaru konstatovala da dolazi do „poricanja sopstvenog nacionalnog identiteta od strane pojedinaca zbog nezadovoljstva trenutnim stanjem i procesima u samoj zajednici“ (ПАВЛОВИЋ 2009: 172).

svi ispitanici prepoznaju svoj etnički identitet, odnosno žele da sačuvaju osnovne elemente svog etničkog identiteta (jezik, recimo), ali ne žele da pri tom nastupaju kao „politički subjekti“ (Promicer 2004: 14). Ukoliko ovo imamo u vidu, razumećemo zašto doseljenici sa kojima sam razgovarala ne žele da ih drugi, bilo da su u pitanju pripadnici većinske ili srpske zajednice u Sloveniji, kategorizuju samo na osnovu njihove etničke i nacionalne pripadnosti.³⁷ Smatram da pomenuti stavovi pre svega ukazuju na postojanje razlika u percepciji etničkog identiteta koje se mogu obrazložiti time što je etnicitet „istovremeno kolektivan i individualan, eksternalizovan u društvenoj interakciji i internalizovan u ličnoj samoidentifikaciji“ (Dženkins 2001: 284). Drugim rečima, postoji individualno doživljavanje etničkog identiteta za koji se ispostavilo da zavisi „od percepcije statusa pojedinca i zajednice u kojoj je rođen u upoređenju sa statusom zajednice sa kojom je u kontaktu“ (Komac, Medvešek i Roter 2007: 99).

U tom kontekstu se postavlja pitanje da li u okviru individualnog doživljaja možda postoje sličnosti koje su zasnovane na kolektivnom, društveno konstruisanom etnicitetu. Sudeći prema empirijskoj građi – između pojedinaca postoje sličnosti, kao i razlike u percepciji etničkog identiteta, i na osnovu njih doseljenike možemo smeštati u grupe koje se formiraju na osnovu kombinacije elemenata koje pojedinci uzimaju iz kolektivnog konstrukta. A praksa pokazuje da kombinacija elemenata zavisi u prvom redu od subjektivnog doživljaja etniciteta, ali i od objektivnih okolnosti u kojima pojedinac živi, odnosno od situacije u kojoj se nalazi.³⁸ Sledi da se etnički identitet „može izražavati na veoma veliki broj načina“ – ali da se, uprkos tome, suočavamo sa stereotipijama o tome šta znači „posedovati i ispoljavati etnički identitet, odnosno da se identitet izražava samo kroz tačno određen, stereotipizovan set simbola“ (Прелић 1996: 116). Stoga prilikom izučavanja etničkog identiteta treba imati u vidu da je „u praksi identitet – bilo da se pod tim podrazumeva samoodređenje, ili određenje od strane, ili i jedno i drugo – nešto što ima veze sa konkretnim ličnostima nego sa društvenim grupama formiranim po atributima antropoloških i socioloških teorija“ (Жикић 1998: 143).

³⁷ U ovom pogledu slikovit je iskaz jedne ispitanice – ona navodi da je članovi Društva srpska zajednica –Društvo srpska skupnost smatraju srpskim rediteljem samo zato što je poreklom iz Srbije, nevezano za to što piše na slovenačkom i što je na festivalima u inostranstvu prepoznaju kao slovenačkog režisera, jer predstavlja Sloveniju. Ujedno dodaje da je pripadnici većinske entije takođe ne smatraju Slovenkom, jer njeno poreklo nije slovenačko. Ovo je samo jedan od primera koji ide u prilog tezi o društvenoj konstrukciji etničkog identiteta, kao i markera/simbola koji se u tu svrhu koriste. Primeri poput ovoga pokazuju da društvena kategorizacija postoji nezavisno od nas samih, odnosno da nas drugi kategorizuju nezavisno od naše samoidentifikacije.

³⁸ Verujem da u tom pogledu izvestan uticaj ima i period koji je prošao od vremena doseljenja i vremena kada je istraživanje obavljano. Naime, nisu slučajno uočene razlike upravo između onih doseljenika koji žive u Sloveniji više od dvadeset godina i onih koji žive u emigraciji tek osam godina. Za potpunije izvođenje analize i rezultata bilo bi svakako neophodno da se etnički identitet *prvog* i *drugog* talasa migracije posmatra paralelno.

Može se zaključiti da imigracije jesu u službi politike i da političke i ekonomske promene u državi i regionu aktualizuju pitanje etniciteta, a da etničku mimikriju koja je prisutna kod drugog talasa doseljenika iz više razloga možemo posmatrati kao primer *per se*. Ispostavilo se da ona nije imala negativne posledice za očuvanje etničkog identiteta doseljenika, premda postoje nagoveštaji da bi mogla ubrzati procese akulturacije i integracije i da na taj način utiče na promenu identitetskih strategija kod doseljenika.³⁹ U kom pravcu i kakvim će se intenzitetom eventualne promene odvijati ostaje da se ustanovi u nastavku ispitivanja etničkog i kulturnog identiteta Srba koji pripadaju drugom talasu doseljenika u Sloveniji.

LITERATURA

Brumen, Borut

2000 *Sv. Peter in njegovi časi. Socialni spomini, časi in identitete v vasi Sv. Peter v slovenski Istri*. Ljubljana: *cf.

Дивац, Зорица

2010 Емиграција – живот и идентитет. *Зборник Етнографског института Српске академије наука и уметности* (u štampi).

Dženkins, Ričard

2001 *Etnicitet u novom ključu. Argumenti i ispitivanja*. Beograd: Biblioteka XX vek.

Hafner - Fink, Mitja

2005 Državljanstvo, (nacionalna) identiteta ter integracija »priseljencev«. U: Komac, M. i M. Medvešek (ur.), *Percepcije slovenske integracijske politike. Zaključno sporočilo*. [Ljubljana] (www.inv.si/DocDir/Publikacije-PDF/2005/Percepcije_2005_2ponatis.pdf).

Komac, Miran

2000 Srpska zajednica u Sloveniji. *Beseda/Бесѣда. Часопис за културу/Časopis za kulturo* [Лубљана/Ljubljana: Друштво српска заједница/Društvo srbska skupnost] 1: 7–33.

2003 Srbi v Sloveniji. *Beseda/Бесѣда. Часопис за културу/Časopis za kulturo* [Лубљана/Ljubljana: Друштво српска заједница/Društvo srbska skupnost] 3: 5–28.

Komac, Miran, Mojca Medvešek i Petra Roter

2007 *»Pa mi vi povejte, kaj sem !!!?« Študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Крел, Александар

2006 Промене стратегије етничког идентитета Немаца у Суботици у другој половини 20. века. *Гласник Етнографског института Српске академије наука и уметности* [Београд] 54: 319–332.

³⁹ U pitanju su one strategije za koje se pretpostavlja da bi doseljenicima mogle da obezbede sticanje „dvokulturnog i integrisanog identiteta koji bi im omogućio da se osećaju članovima kako etničke tako i šire zajednice“ (Razpotnik 2004: 31). Važno je istaći da postoje istraživanja i radovi u kojima se razmatra problem asimilacije i integracije doseljenika koji su migrirali u Sloveniju sa prostora bivše Jugoslavije (Komac, Medvešek i Roter 2007: 93–98, 105; Razpotnik 2004: 30–31), ali se ne uočava nastojanje da se problematizuje pitanje uticaja etničke mimikrije na pomenute procese, odnosno da se ona posmatra u korelaciji sa njima.

Малешевих, Мирослава

2005 „Оправославање“ идентитета српске омладине. *Гласник Етнографског института Српске академије наука и уметности* [Београд] 53: 135–151.

Павловић, Мирјана

2009 *Срби у Тамишвару (Докторска дисертација)*. [Библиотека Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду].

Phinney, Jean S. i May Jane Rotheram (ur.)

1987 *Children's Ethnic Socialization: Pluralism and Development*. Newbury Park, CA: Sage.

Прелић, Младена

1996 После Фредерика Барта. савремена проучавања етничитета у комплексним друштвима. *Гласник Етнографског института Српске академије наука и уметности* [Београд] 45: 101–121.

2008 *(Н)и овде (н)и тамо. Етнички идентитет Срба у Мађарској на крају XX века*. Београд: ЕИ Сану (Посебна издања ЕИ Сану; 64).

Promicer, Kristijan

2004 (Ne-) vidljivost skrivenih manjina na Balkanu. Neka teorijska zapažanja. U: Simikić, Biljana (ur.), *Skrivene manjine na Balkanu*. Beograd: Balkanološki institut SANU (Posebna izdanja Balkanološkog instituta SANU; 82), 11–24.

Radović, Srđan

2009 *Slike Evrope. Istraživanje predstave o Evropi i Srbiji na početku XXI veka*. Beograd: EI SANU (Posebna izdanja EI SANU; 67).

Razpotnik, Špela

2004 *Preseki odvečnosti. Nevidne identitete mladih priseljenk v družbi tranzicijskih vic*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Stanovčić, Vojislav (ur.)

2008 *Položaj nacionalnih manjina u Srbiji. Zbornik radova sa naučnog skupa održanog 24–26 novembra 2005*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.

Velikonja, Mitja

2002 Bivši domaći. Balkanska kultura na Slovenskem po letu 1991. *Bal canis* 2 (3): 80–86.

Uba Laura,

1994 *Asian Americans: Personality Patterns, Identity, and Mental Health*. New York: Guilford press.

Zakon o državljanstvu

1991 Zakon o državljanstvu Republike Slovenije. *Uradni list RS*, št. 1, 25. 6. [Ljubljana]: 7.

2007 Zakon o državljanstvu Republike Slovenije. *Uradni list RS*, št. 24, 20. 3. [Ljubljana]: 2959.

Жикић, Бојан

1998 О разлици између етничког и културног идентитета Мађара у источној Бачкој. U: *Етнички односи Срба са другим народима и етничким заједницама*. Београд: ЕИ Сану (Посебна издања ЕИ Сану; 44), 133–144.

WEB-STRANICE

http://wfnetwork.bc.edu/glossary_entry.php?term

http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain

“I’M FROM BELGRADE”: UNDERSTANDING SERBIAN ETHNIC IDENTITY IN SLOVENIA

This article discusses issues related to expressing the ethnic identity of newcomers from the second wave of Serbian immigration to Slovenia. This immigration flow started in the 1990s. The year 2000 is considered a turning point because from then on it was educated people from Serbia that began increasingly immigrating to Slovenia. Accordingly, this immigration pattern could be classified as human capital flight or brain drain. As it turned out, this is also economic immigration because people are arriving in Slovenia in search of jobs. Another specific feature of this population movement is an attempt by the newcomers to determine their identity based on a particular city or region, and not according to the country they came from. The emphasis on local or regional identity is engendered by a need for ethnic mimicry. Accordingly, this article presents and explains reasons and strategies for the newcomers’ hidden ethnic identity by analyzing the symbols and markers used in constructing an ethnic identity.

Based on empirical sources, it can be concluded that the need for a hidden identity primarily appeared in the first year of living abroad. It also appears that the newcomers to Slovenia were influenced by the stigma that Serbia acquired in foreign policy in the 1990s under the regime of Slobodan Milošević. This implies that these identity strategies correspond with the currents and political aspects of the homeland. At the same time, this ethnic mimicry did not imply hiding one’s native language or surname as symbols or markers forming the basis of an ethnic identity. It follows that the ethnic mimicry of the second-wave immigrants was only partial. In addition, it shows signs of decline; that is, over time it is becoming less obvious but still present, appearing from time to time even after eight or ten years of living as an immigrant. This means that the mimicry is expressed even after the newcomers have been exposed to all the material offered at material, cultural, and symbolic levels. In this case, the need for mimicry is less a consequence of changes at the subjective level of ethnic identity (i.e., self-identification), but instead could be seen more as a consequence initiated by certain behavior of certain individuals belonging to the first wave of immigrants. This is the question of differences in the means and ways the newcomers express and maintain their ethnic identity. That is, a hidden identity could be also caused by different perceptions of an ethnic identity and cultural inclinations among the newcomers themselves. This could be explained by the notion that an ethnicity is simultaneously collective and individual, externalized in social interaction and internalized in personal self-identification.

Finally, it can be concluded that immigration serves politics, whereas political and economic changes within a country and region could raise ethnicity issues. The ethnic mimicry present among the second wave of Serbian immigrants in Ljubljana should be regarded as a case per se. This practice did not have negative consequences on the process of maintaining the ethnic identity of the newcomers, although there are some indications that the practice could speed up acculturation and integration, hence influencing a change in identity strategies

among the newcomers. Future research should follow and examine manners of potential change in the ethnic and cultural identities among the Serbs belonging to the second wave of immigrants in Slovenia.

Dr. Jadranka Đorđević Crnobrnja, Etnografski institut
SANU, Knez Mihailova 36/IV, 11000 Beograd, Srbija,
jadranka.djordjevic@ei.sanu.ac.rs